

98.

FRANJO DOLENEC

ŽIVOTINJE

I NJIHOVA OKOLINA

MALA NAUČNA KNJIŽNICA
HRVATSKOG PRIRODOSLOVNOG DRUŠTVA

2572

Prof. FRANJO DOLENEC

v
ŽIVOTINJE
I NJIHOVA OKOLINA

ZAGREB
»ŠKOLSKA KNJIGA«
1950

1. U LOVU NA ZANIMLJIVOSTI

Krasno je ljetno jutro. Vi se nalazite na selu i išetali ste u polje. Uz vas je lovački pas prepeličar. Prolazite poljskom stazom mimo živice i gledate sad rascvjetane livade, a sad opet žuto klasje žita, što se talasa na vjetru. U čitavoj okolini gotovo da se ništa ne čuje. Ali ipak, evo uzdigla se poljska ševa. Treperi krilima i cvrkuće. Zastali ste, gledate je i slušate. Najednom kao da se nešto dosjetila, skuplja ustreptala krilašca i slijeće na zemlju desetak metara od vas. Kako se spustila na sivosmeđu oranicu, prosto kao da je nestala. Ukoliko se ne miče, vi je ne ćete više vidjeti. Boja ševina perja toliko je nalik na boju tla oranice, da se ona na ovoj gotovo ne može zamijetiti. No nije okolini prilagođena samo ševa, nego čak i njezina jaja. Kad biste sada pošli, da uz pomoć psa pronađete njezino gnijezdo, u tom

biste vrlo teško uspjeli, jer je ono vrlo dobro prikriveno na strništu, oranici, livadi ili djetelini. U njezinu se gnijezdu nalazi oko 5 zelenkastih jajašca sa smeđim mrljama po sebi. Te su boje takve, da su malene ševe zaštićene još i prije nego što su se izlegle. Nije dakle samo odrasla ševa bojom perja prilagođena svojoj okolini, nego su prikladnim bojama obojena i njezina jaja.

Dok ste se vi zaustavili, vaš pratilac — prepeličar — trči po livadi i gotovo na svakom koraku pred njim poleti pokoji poplašeni skakavac — zeleni konjic. I njega vidite samo kad skoči ili poleti. Čim se primiri na zelenoj travi, kao da se izgubio.

Tek ste počeli razmišljati o ovome, što ste dosad primijetili, kad začujete, da se iz živice kraj vas glasi g a t a l i n k a. Htjeli biste je pronaći i vidjeti odakle se javlja. Unatoč tome što se vrlo često glasi, ipak je trebalo pažljivo pretražiti svaku grančicu i dobro pogledati svaki list, dok je niste opazili, gdje sjedi na jednome od njih, a nabrani podvoljak nadimlje joj se, kad se oglašuje. Zelena boja njezina tijela i zelenilo lišća slili su se tako reći u jedno, pa kako da je onda lako zamijetite?

Pošli ste dalje. Vaš prepeličar sve je življi i nemirniji. Spustio je njušku blizu zemlje i neumorno trči lijevo-desno: čas s kukuružišta na strnište, a onda s kupusišta na krumpirište ili na preorano polje. Najednom je stao kao ukopan s jednom nogom u zraku. Okrenuo je glavu ustranu, a ispod kratke dlake vidjelo se, da su mu se ukočili i nabrekli mišići. Bio je spreman na skok. Očito je u neposrednoj blizini namirisao divljač. Pošli ste prema njemu. Približili ste se na deset metara, na pet, na dva metra. Pažljivo promatrate prostor, prema kojemu je upravljena njegova njuška. Nukate ga da pođe naprijed. No pas i dalje stoji kao mramorni kip, na kom se lagano miče samo vršak repa. Pažljivo pregledate svaki pedalj zemljišta pred prepeličarom i tek nakon pomnog promatranja spazili ste, da se jedva na metar udaljenosti od pseće njuške i vaše noge nalazi šćućuren u jednoj udubini z e c (Vidi sl. 1.).

Sivosmeđa boja zečje dlake sljubila se s bojom zemlje do te mjere, da je bilo potrebno vrlo pažljivo pregledati svaki pedalj zemlje, ako ste ga željeli pronaći. I to sve unatoč tome, što ste znali, da se ovdje mora nalaziti divljač, dakle usprkos tome, što vam je

kobnog odnosa između snaga organizma i okoline, koja ga opkoljava. To je slijepi razlog »savršenog« prilagođivanja živih bića onom, što ih stalno okružava i onom, što na njih djeluje.